

jubilat a Barcelona als anys seixanta. En l'esfera professional, Agustí Borgunyó, deixeble dels també músics sabadellencs Cebrià Cabané i Josep Plans, va fer una gran carrera com a compositor i director d'orquestra de *Radio Firestone*, el programa musical més popular dels grans anys de la ràdio americana, és a dir, els anys trenta, quaranta i cinquanta.

Carner-Ribalta, abans de fer programes de propaganda en català al final de la Segona Guerra Mundial, també n'havia fet als anys 1942 i 1943. Concretament, escrivia els guions en castellà d'un programa que es deia *La marca del jaguar* i estava adreçat a Llatinoamèrica per explicar com anava la Segona Guerra Mundial. *La marca del jaguar* el dirigia ni més ni menys que Nelson Rockefeller. Carner-Ribalta els va recopilar anys després en un llibre titulat *Diari d'un guerriller*.

6. Ràdio Belgrad

Un any després d'acabar la Segona Guerra Mundial, els antics partisans comunistes iugoslaus van inaugurar, el 1946, les emissions en castellà de Ràdio Belgrad en ona curta.

L'escriptora i política **Teresa Pàmies**, nascuda a Balaguer l'any 1919, filla del dirigent marxista Tomàs Pàmies, en ser membre de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya, durant la Guerra Civil espanyola hagué d'exiliar-se i va haver de viure a França, Cuba, la República Dominicana i Mèxic. L'any 1947, va arribar a Iugoslàvia, on durant un any va treballar de locutora adaptadora als programes en castellà de Ràdio Belgrad. En aquella emissora va fer, a més, durant l'any 1948, un comentari setmanal en català que llegia ella mateixa, sense nom ni pseudònim. Al final del 1948, **Teresa Pàmies** va marxar cap a Txecoslovàquia. El juny de l'any 1948, la Iugoslàvia comunista, dirigida per Tito, va trencar amb Stalin. El titisme és condemnat com a nova heretgia nacionalista del moviment comunista. Joan Comorera, secretari general del PSUC, ben aviat fa un escrit de condemna contra Tito per agent de l'imperialisme nord-americà. Això va provocar que els militants del PSUC que feien locucions per a Ràdio Belgrad s'autoacomiadessin i marxessin a treballar a Ràdio Praga.

7. Ràdio Praga

A la fi de la Segona Guerra Mundial, l'exèrcit soviètic entra a Txecoslovàquia, i l'any 1945 Ràdio Praga reprèn les emissions cap a l'exterior en anglès, txec i eslovac. Els comunistes van ocupar el poder, i l'abril del 1948 la Radiodifusió Txecoslovaca va ser nacionalitzada i les seves emissions cap a l'exterior van fusionar-se amb la Secció Política del Partit Comunista per unificar la línia política de la ràdio. Va ser poc després que es va començar a transmetre en noruec, suec, grec, esperanto, castellà i català.

L'escriptora **Teresa Pàmies** hi va arribar al final del 1948, a Txecoslovàquia, després d'haver treballat a Ràdio Belgrad. L'any següent, va entrar a formar part de la secció en llengua castellana de Ràdio Praga. A partir del 1949, **Teresa Pàmies** va fer programes en castellà i català per Ràdio Praga. L'emissió en català era setmanal. **Teresa Pàmies** en

aquells moments era locutora sense firma de Ràdio Praga i col·laborava amb la Pirenaica enviant cròniques amb el pseudònim de *Luis Duarte*. Als programes en català de Ràdio Praga, també hi va participar Joan Blàzquez Arroyo (àlies *Cèsar*), originari de Bossost, a la Vall d'Aran. Va ser membre del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), doctor en Dret per la Universitat de Madrid i llicenciat en Filologia Hispànica per la Universitat de Sevilla; l'any 1937, va ser alcalde de Bossost i va arribar a ser general de les Forces Franceses de l'Interior. El mes de maig del 1949, Joan Blàzquez va haver de marxar cap a Praga en prohibir-se a França el Partit Comunista d'Espanya i el PSUC. Durant tres anys, Joan Blàzquez, amb el pseudònim de *Joan Verdager* en antena, va fer els programes en català de Ràdio Praga amb *Teresa Pàmies*. Tots dos tenien l'accent del català nord-occidental. Blàzquez va marxar cap a Viena l'any 1952, on va treballar al Consell Mundial de la Pau. Aleshores és quan van acabar els espais en català de Ràdio Praga. *Teresa Pàmies* va deixar Praga per anar a París sis anys després, l'any 1958.

8. Ràdio Budapest

El tortosí Rafael Vidiella, com hem dit abans, és una de les personalitats importants pel que fa a la radiodifusió internacional feta en català durant el franquisme, ja que, a més de col·laborar a Ràdio Moscou i Radio España Independiente, va fer uns quants espais a Ràdio Budapest.

Aquest fundador del Partit Socialista Unificat (PSU), el 1936, conseller de la Generalitat de Catalunya i membre de la Internacional Comunista, al llibre de Monserrat Roig *Rafael Vidiella, l'aventura de la revolució*, explica:

Per cert, ara que parlem de ràdio, he de dir que aquí, a Budapest, vaig fer amb una exiliada que responia al nom de *Maria Bartra*, una emissió en català durant dos anys. Ella parla el català millor que jo, a pesar de ser una emigrada castellana, però va ser educada des de molt petita a Barcelona. Una vegada vam rebre una carta que ens deia: "Qui és aquest valencià que parla amb vostè? Vostè sí que es nota que és catalana, però ell sembla valencià." I és que sóc de Tortosa.

L'escriptor i membre del PSUC Ignasi Riera també recull en algun dels seus articles que Rafael Vidiella havia passat molts anys de postguerra emetent programes en català des de Budapest.

Els espais de Rafael Vidiella i *Maria Bartra* (Lourdes Jiménez), deuriem ser fets al començament de la dècada dels cinquanta. Als anys setanta, la parella també va fer uns quants espais enregistrats en català, a Budapest, per a Radio España Independiente.

Però aquells espais dels comunistes catalans a l'exili no són els únics que va radiar Ràdio Budapest en la nostra llengua. L'emissora internacional hongaresa va emetre, durant uns sis mesos, durant el 1989, el breu informatiu mensual tecnològic en català, *Retalls DX*, produït per la revista *Quaderns Tècnics*: la primera revista en català sobre electrònica, informàtica, vídeo, àudio, radioafició i DXisme. L'espai, d'uns cinc minuts de durada, s'emetia el quart dissabte de cada mes i es repetia el diumenge següent. El programa s'enregistrava a Barcelona en una casset i s'enviava a la redacció en castellà